

Csorba Béla

A JÁREKI HALÁLTÁBOR

A gyermekek sorsa

Az új adatok ismeretében módosítanunk kell a koncentrációs tábor gyermekáldozataira vonatkozó eddigi ismereteinket is. A Mészáros Sándor által feltárt 386-tal szemben a gyermekáldozatok száma az első olvasat alapján a haláltábor tizenhat és fél hónapja alapján 955 fő.

Túlnyomó többségük német származású, de a magyar gyermekáldozatok száma is megközelíti a 90-et. A németek ágostai evangélikus, református és római katolikus felekezetűek, a magyarok nagy többsége római katolikus, közöttük más vallásúakat csak, mint vegyesházasságok leszármazottait találjuk. Meg kell említeni, hogy egy pravoszláv hitfelekezetű szerb kisfiú is van a halottak között, hogy miként vetődött a táborba, egyelőre nem tudjuk. Az elhunyt gyerekek nagy többsége tíz éven aluli, sok közöttük a néhány napos, néhány hetes vagy hónapos csecsemő. A halotti anyakönyvek arra nézvést nem nyújtanak fogódzót, hogy megállapítsuk, a tábor lakó között a közel másfél év rabélet során hány gyermek fordult meg, azt azonban egy 1945. február 22-én keltezett hivatalos levélből tudjuk hogy az újvidéki kerület katonai parancsnoka, Prodanoviæ százados a járeki tábor parancsnokságához intézett utasításában ezer fogoly gyerekről beszél, és ellátásukra hatvan liter tej beszerzését rendeli el.. („Neka Komanda mesta organizuje izdavanje 60 litara mleka

za Komandu logora Novosadskog Podruèja u Baèkom Jarku, a radi ishrane oko 1000 dece.”) Könnyű kiszámítanunk, hogy egy-egy gyermeknek jóformán két gyűszűnyi tej juthatott volna, ha egyáltalán eljut hozzájuk. De a legtöbb esetben erről szó sem eshetett. A Járekra zsúfolt többezer szerencsétlen úgy találta fel magát, ahogy tudta: kezdetben még letek ezt-azt az elmenekült járeki őslakók tartalékaiból, később a gabonaneműeket és a górékban hagyott kukoricát ették meg. A nagyobb gyerekek, ha sikerült kiszökniük, a közeli Temerinbe jártak át élelmiszert kinyerálni. De szívükre hallgatva a temeriniek közül nagyon sokan más útját-módját is megtalálták, hogy csomagokat juttassanak be éhezõ szomszédjaiknak, ismerõseiknek. Mindez azonban legfõljobb csak enyhítette az éhezést, de megszüntetni nem tudta.

A körzeti katonai elõljáráóság képtelen volt megoldani ilyen jelentõs embertõmeg élelmezését – de hát a tábor nem is azért hozták létre. Ugyancsak 1945 februárjában a körzeti parancsnok száz-száz mázsa krumplit és babot és 10 mázsa hagymát utal ki a tábor számára, ezenkívül a gyerekeknek 100 kiló szappant és – írj és mondd: – 25 darab fésût! Nem csoda, hogy ilyen körülmények között mind a felnõttek, mind a gyermekek pszichofizikai ellenállóképessége gyors iramban romlik. 1945 áprilisától nagy mértékben nõvekszik az elhalálozottak száma: innentõl

kezdve havonta százával hullanak az emberek. A gyermekek között 1945 júliusa és augusztusa végzi a legnagyobb aratást, mindenkéltől különböző járványos betegségek képében. A tábor orvosa által összeállított, és a tábor parancsnoka, vagyis a „Komandant Đoka” által aláírt, az újvidéki körzeti nép-egészségügyi osztály számára készült statisztika szerint még 1946 januárjában is vezető halálok a nem megfelelő élelmezés (dystrophia) okozta hasmenés (180-an fogoly halt meg ilyen tünetektől, s ezt követi az éhezés okozta kimerültség (77 áldozat). De tombolt a táborban a kiütéses tífusz is, 1946. január 1-jén 13 esetet tartottak számon, amit még újabbak követtek egészen január 16-áig.

Az orvos által fogalmazott jelentés nem rejti véka alá, hogy a járeki tábor internáltjait állati körülmények között tartják fogva: „az emberek 60 százalékán mutathatók ki a dystrophia jelei, ezek közül kb. felének dagadt a lába (...) D.D.T. porral 7336 embert és 838 házat poroztunk be... 369 embert rühösség ellen kezeltünk (...) a lágerlakók 50 százaléka nem tud ruhát váltani, ezért nagyon nehéz gyógyítani a rühösséget és a gennyes daganatokat.”

„Fűteni csak pelyvával lehet, de abból sincs elég, sok embernek fagyás okozta sebek vannak a lábán. Szalmából több kell, mert az emberek a padlón és földön alszanak, a szalmát többször kéne cserélni (...) Az élelem egyoldalú és elégtelen, különösen a gyermekek részére kellene megfelelő élelmet biztosítani.”

Az újvidéki magyarság körében 1943-44-ben végzett apostoli munkásságáért, az életáldozatra is kész kitartásáért és hűségéért, valamint fordítói tevékenységéért Schmitt Pál köztársasági elnök március 15. alkalmából a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét adományozta Kamarás Mihály atyának.

Az elismerést *Semjén Zsolt* miniszterelnök-helyettes adta át március 6-án a 93 éves szerzetesnek a Margit körúti ferences templom szerzeteseinek és híveinek jelenlétében.

Kamarás Mihály a Békés megyei Alsókamaráson, sváb családban született 1918-

ban. Szegeden piarista diák volt, majd belépett a ferences rendbe. Teológiai tanulmányai és pappásznelése után az akkor visszacsatolt Újvidékre került. A rend itteni kolostorát 1943-ban alapították. Őt ferences szerzetes kezdte meg a munkát, de kettőt hamarosan elvittek katonalelkésznek. Az Újvidéken maradt három atya, *Körösztyos Krizosztom* házfőnök, *Kovács Kristóf* és Kamarás Mihály a város és a környező falvak magyar lakosságának lelkipásztori szolgálatát látta el.

A szerb kommunista partizánok előretörése 1944 őszén már közvetlen életveszélyt jelentett a ferencesek számára, de ők úgy döntöttek, nem hagyják el a rájuk bízottakat. Mindhármukat súlyosan bántalmazták.

Kamarás Mihály újvidéki túlélőt Matuska Márton köszönti

Egyikük bele is halt sérüléseibe, a másikat kivégezték, a harmadik szerzetes, Mihály atya, bár szintén kegyetlen ütleget kapott, túlélte a gyilkos napokat. „Talán keményebb volt a fejem, mint az övék” – mondta a rend budai rendházában élő szerzetes, akit az

1944-es események után kiutasítottak Jugoszláviából. Azt követően Szegeden, Pécsen, Salgótarjánban lelkipásztor, az ötvenes években segédmunkás. 1958-tól ismét rendi keretben tevékenykedett Budán, Mátraházán, Esztergomban, New Yorkban és Szegeden. Kiváló Newman- és Morus-fordításai ma is népszerűek.

A hét ferences vértanú – köztük az újvidékiek – boldoggáavatási ügye napirenden van. A szellemileg ma is friss és fiatalos Mihály atya szeretettel emlékszik vissza vértanú társaira, de kissé neheztel is rájuk, hogy őt itt hagyták. Természetesen vannak vágyai is. Többek között, ha már itt felejtette Kristóf és Krizosztom, akkor már szeretné megérni a boldoggáavatásukat.

Magyar állami kitüntetésben részesült Papp Ferenc, az újvidéki magyar műemlékvédő és hagyományápoló egyesület elnöke

Schmitt Pál magyar államfő a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését adományozta Papp Ferencnek, az újvidéki Nagy Sándor magyar műemlékvédő és hagyományápoló egyesület elnökének. Az elismerést Nikowitz Oszkár belgrádi magyar nagykövet adta át az ünnepeltnek az újvidéki ferences rendház nagytermében. Papp Ferenc a kitüntetését az 1944/45-ben mártírhalált halt délvidéki magyarok emlékének életben tartásáért, a vajdasági magyar demokratikus közéletben való aktív részvételéért, valamint hagyományápoló és műemlékvédő tevékenysége életútja elismeréseként érdemelte ki.

PAPP FERENC

„Köszönöm, mert ez nem csak nekem, hanem minden magyarnak szól, és nem csak a Délvidéken. Apám neveltje vagyok, aki az első világháborúban frontharcos volt. Az életét adta volna a hazáért. Miután visszatért, a Trianon utáni Jugoszláviában felnevelte a gyerekeit magyarnak. Amikor Dečaniban raboskodtam, anyám hozta a csomagokat, különben éhen haltunk volna ott. Tehát nem csak nekem szól ez a kitüntetés, hanem azoknak is, akik támogattak, akik végigvitték a száz keresztet az utcán az újvidéki Petőfi Sándor magyar művelődési egyesülettől a temetőig. Csináltuk akkor is, amikor a rendőrség ott volt és le akarta til-

Papp Ferenc

tani a megemlékezést, akkor is, amikor kiszedték a földből a keresztet és megszenteltelenítették. Miközben Belgrádban van katonatemető olaszoknak, németeknek, oroszoknak, magyaroknak, addig kevesebb, mint száz kilométerre onnan, itt Újvidéken a honvédtemetőt meggyalázzák. Kosárlabdapályát építettek a magyar sírok fölé, meg szemétdombot létesítettek ott. Nem tudom megérteni ezt az intoleranciát, hogy velünk, őslakosokkal miért bánnak így. Ez megengedhetetlen. Ezen jelenségek ellen a küzdelmet képtelen lettem volna egyedül folytatni. Boldog vagyok, hogy 22 évvel az első megemlékezés után még mindig összejön 150 ember a megemlékezésen. Remélem, meg fogom érni azt, hogy az újvidéki Futaki úti temetőben állni fog a Makovecz Imre által megtervezett emlékmű.”